

Diachronische syntaxisbeschrijving van een dialekt

DOOR

Dr. V. F. VANACKER
lid der Maatschappij

De syntaxisstudie kent de laatste jaren binnen de grenzen van het Nederlands taalgebied duidelijk een stijging in de belangstelling. Het valt nochtans op dat er bij de syntaxisbeschrijvers niet altijd overeenkomst bestaat in hun theoretische fundering, wat dan natuurlijk ook leidt tot vrij verschillende methodes bij de beschrijving.

Als objekt van de syntaxisbeschrijving wordt meestal het Nederlands van nu genomen, grotendeels door het principe dat men in de strukturalistische taalwetenschap huldigt: taalkunde is een synchronische aangelegenheid. PAARDEKOOPER wil zelfs de term diachronie vervangen door « taalmenging »¹, reagerend op de nu toch al sterk verouderde opvatting dat de diachronie van een bepaalde taal gelijk zou staan met autonome ontwikkeling. Dat een taal evolueert o.m. door taalmenging had de dialektologie, en meer speciaal de dialektgeografie, toch al duidelijk aangetoond. Konsekwent voert PAARDEKOOPER de afbakening door en zo neemt hij als objekt van taalbeschrijving zijn eigen taal, als voorbeeld van een taaltoestand. Met een speciale beschrijvingsmethode is PAARDEKOOPER er zeker in geslaagd op zeer interessante en belangrijke syntaxisverschijnselen te wijzen, maar toch lijkt zijn werkwijze enigszins eenzijdig.

Terecht wijst KLOEKE² erop dat « de afkeer van het zogenaamde 'historisme' en het verzet tegen 'l'intervention de l'histoire... , kan leiden tot vervlakking van ons taalkundig inzicht », doordat bij de eenzijdige, synchronische taalbeschrijving te weinig wordt gelet op het leven in de taal.

VAN DER LUBBE³ verwerpt de diachronische taalbeschrijving niet. Hij wil ze nochtans gekombineerd zien met de beschrijving van synchrone taalfeiten, waarbij de taalhistorische gegevens slechts

(1) P. C. PAARDEKOOPER, *Syntaxis, Spraakkunst en Taalkunde*. 1955, p. 232.

(2) G. G. KLOEKE, *Gezag en norm bij het gebruik van het Nederlands*. 1951, p. 4.

(3) H. F. A. VAN DER LUBBE o.f.m., *Woordvolgorde in het Nederlands*. 1958, p.8-9.

in hun structureel - functioneel aspekt mogen gebruikt worden, m.a.w. de taalgeschiedenis moet « de functionaliteit van de synchrone taalmomenten » helpen achterhalen.

Een belangrijke plaats in de Nederlandse syntaxisbeschrijving bekleedt de Groningse school. Om verschillende redenen worden de werken van OVERDIEP door de strukturalisten minder geapprecieerd, vooral, menen we, omdat deze pionier van de Nederlandse syntaxisbeschrijving een methode gebruikte die niet beantwoordt aan de eisen van het strukturalisme. Nu is het wel zo dat de methode van OVERDIEP niet dadelijk volledig doorzichtig is, maar dit mag er toch niet toe leiden OVERDIEPS werk te miskennen. Al heeft DE GROOT OVERDIEPS *Stilistische Grammatica* wel « vrij verwarrend »⁴ genoemd, toch heeft hij onlangs nog⁵ zijn waardering uitgedrukt voor OVERDIEPS werk, waarbij hij erop wees dat de resultaten van OVERDIEPS opzoekingen zeker van groot belang zijn, ook voor een moderne grammatika, hoewel die andere doelstellingen en werkmethodes heeft.

Het afwijzen van diachronische taalstudie berust vooral op de opvatting dat het onmogelijk is de taaltoestand in een periode uit het verleden juist te kennen. Maar het huidig taalgebruik, in al zijn facetten, volledig en objectief vastleggen, is een grote moeilijkheid, die niet helemaal te overwinnen is. We wezen er reeds op dat PAARDEKOOPEL hieruit de nodige konsekwenties trekt en alleen de syntagmen van zijn eigen taal beschrijft. Men kan ook, zoals VAN DER LUBBE, geschreven bronnen gebruiken en het materiaal door eigengemaakte voorbeelden aanvullen. Gelukkig laat de moderne opnemingsapparatuur toe de gesproken taal in haar echte vorm vast te leggen, wat voor de syntaxisstudie zeker een zeer grote hulp is. Voor de mogelijkheden die deze wijze van materiaal verzamelen biedt, kunnen we verwijzen naar de dialektbeschrijving door A. SASSEN⁶ en gedeeltelijk ook naar de vergelijkende studie over onvoorbereid spreken door B. UIJLINGS⁷. Spijtig genoeg is schriftelijke enquête voor vergelijkend onderzoek van de syntaxis der dialekten slechts voor enkele punten mogelijk, o.m. de plaatsing van het hulpwerkwoord t.o.v. andere werkwoorden in de bijzin⁸. Een vergelijkende syntaxisstudie van onze dialekten zal dan ook slechts kunnen gemaakt worden, wanneer we kunnen beschikken over syntaxisbeschrijvingen van verschillende

(4) A. W. DE GROOT, *Structurele Syntaxis*. 1949, p. 281.

(5) Cfr. « Een nieuwe Nederlandse grammatica », in *N. Taalgids* LII, p. 143.

(6) A. SASSEN, *Het Drents van Ruinen*. 1953.

(7) B. UIJLINGS, *Praat op heterdaad*. 1956.

(8) A. PAUWELS, *De plaats van het hulpwerkwoord, verleden deelwoord en infinitief in de Nederlandse bijzin*. 1953.

dialekten, bij voorkeur geschreven door iemand die het dialekt zelf spreekt.

Biedt het verzamelen van materiaal voor de syntaxisbeschrijving van nu gebruikte taal, het zij algemene taal of dialekt, zeker moeilijkheden, dan spreekt het vanzelf dat deze nog groter worden, wanneer men de syntaxis wil beschrijven van een gesproken taal uit vorige eeuwen. STOETT⁹ maakte geen onderscheid tussen de bronnen, waardoor zijn materiaal erg heterogeen is. Dat deed OVERDIEP¹⁰ wel voor zijn syntaxisbeschrijving van het Nederlands in de 17^e eeuw, waar fragmenten werden gebruikt uit het werk van een twaalfstal auteurs, die verschillende genres vertegenwoordigen. Diachronisch onderzoek heeft OVERDIEP niet gedaan, omdat hij overtuigd was dat een historische syntaxisbeschrijving slechts kon gebeuren, wanneer men zou beschikken over verschillende studies, waarin de syntaxis van een taal in een bepaalde periode wordt beschreven. Een meer diachronische beschrijving van enkele delen der syntaxis gaf op een voortreffelijke wijze zijn opvolger VAN ES: de attributieve genitief in het Middelnederlands en de vervanging ervan door een attributieve vanbepaling¹¹, verder enkele merkwaardige opstellen¹², waarin zinnen met voegwoordelijke inleiding ter aanduiding van verschillende modaliteiten en aspecten beschreven worden. Het is in deze studies dat men ziet hoe de diachronische beschrijving van syntaktische verschijnselen toelaat te wijzen op het leven van de taal, omdat men er merkt hoe bepaalde verbindingen nieuwe functies krijgen, andere verdringen of zelf nog buiten gebruik raken. In zijn rijk materiaal slaagt VAN ES er ook in voor bepaalde verschijnselen hun gebondenheid aan meer officiële, geschreven taal aan te tonen. De schrijver zelf wijst erop¹³ dat een volledig historisch en stilistisch onderzoek nog niet kan gegeven worden, doordat er nog te veel hiaten zijn in het historisch materiaal en ook doordat de syntaxis der huidige streektalen nog te weinig is beschreven.

Men kan nu de vraag stellen of het niet mogelijk is, naast een synchronische, ook een diachronische syntaxisbeschrijving te geven

(9) F. A. STOETT, *Middelnederlandsche spraakkunst. Syntaxis*. 1923².

(10) G.S. OVERDIEP, *Zeventiende-eeuwsche Syntaxis*. 3 d., 1931, 1932, 1935.

(11) G. A. VAN ES, *De attributieve genitief in het Middelnederlandsch*. [1938].

(12) «*Syntactische vormen van de concessieve modaliteit in het Nederlands*», Ts. LXVIII, p. 263-295, «*Voegwoordelijke verbindingen ter uitdrukking van de conditionele (hypothetische) modaliteit in het Nederlands*», Ts. LXXI, p. 1-119, «*Voegwoordelijke verbindingen voor de aspectische functie in het Middelnederlands*», Ts. LXXII, p. 241-284, «*Voegwoordelijke verbindingen met doe en als ter uitdrukking van de aspectische functie der progressiviteit in het Middelnederlands*», Ts. LXXIII, p. 16-57, «*Concurrenten van doe en als in de functie van aspectische voegwoorden*», Ts. LXXIV, p. 20-43, 189-212.

(13) Ts. LXVIII, p. 254.

van de dialecten. Voor sommige konstrukties kan men bepaalde vormen in vorige eeuwen veronderstellen door afleiding uit het dialectgebruik van nu. Zo heeft J. L. PAUWELS¹⁴, steunend op enkele konstrukties die als archaisch te interpreteren zijn, aange-toond dat het Aarschots vroeger de twee plaatsingen heeft ge-kend, de persoonsvorm van het hulpwerkwoord vóór ofwel na de infinitief, terwijl nu te Aarschot bijna steeds de volgorde hulp-werkwoord + infinitief wordt gehoord.

De syntaxis van een dialect diachronisch beschrijven lijkt op het eerste gezicht onmogelijk, vooral doordat men geen geschikt materiaal zou kunnen vinden. Het spreekt vanzelf dat niemand de illuzie zal hebben ooit een tekst te ontdekken die zuiver dia-lectisch zou zijn. Ook voor de klankleer en de morfologie moet men zich behelpen met materiaal dat slechts gedeeltelijk geschikt is. Men zou teksten met een litterair karakter kunnen beschrijven. Vooral zouden hiervoor de kluchten in aanmerking komen, omdat daarin een taal wordt gebruikt, waarvan men mag veronderstellen dat ze het dichtst de volkstaal benadert. Verder zou men ook de syntaxis kunnen beschrijven van de gesproken delen, b.v. de dia-logen in de Reinaert, geplaatst tegenover de epische delen.

Naast de litteraire bronnen, waarvan de taal meestal slechts bij benadering kan gelokaliseerd worden, kan men nochtans ook niet-litteraire gebruiken. Misschien klinkt het wel enigszins vreemd dat archiefstukken materiaal kunnen verschaffen voor een syn-taxisbeschrijving van een taal die vroeger werd gesproken. En toch is dit zo. Vooral de geschriften uit de kring van de recht-spraak moeten hiervoor onderzocht worden. Wij deden dit voor Aalst en vonden voor de periode 1409-1699 in registers en op heel wat losse bladen ± 4000 zinnen, die mogen geïnterpreteerd wor-den als syntaktisch vrij nauwkeurige weergave van wat oorspron-kelijk werd gezegd. Deze zinnen zijn vooral delen van getuige-nissen die vóór de Aalsterse schepenbank werden afgelegd door binnenpoorters en ook door buitenpoorters van Aalst, die in het Land van Aalst leefden. Dergelijke getuigenissen staan meestal bij het verslag van de rechtzitting, met optekening van de plei-dooien, in de schepenboeken van 1400 tot 1467, later in aparte registers. Spijtig genoeg zijn er voor Aalst van deze registers slechts twee overgebleven. Maar het materiaal dat we daarin aantreffen, lopende over de jaren 1494 tot 1504, is buitengewoon rijk. Met deze zinnen staat men zeer dicht bij het gewone leven uit die tijd. Dat hierbij heel wat scheldwoorden te noteren vallen, zal wel nie-

(14) « De plaats van vervoegd hulpwerkwoord, verleden deelwoord en infinitief in de Aarschotse bijzin », in « Taal en Tongval », II, p. 55-59.

mand verwonderen, vooral daar het in heel wat gevallen gaat over beledigingen of, zoals men het toen uitdrukte, « inurien ». Getuigenissen uit latere perioden zijn meestal te vinden op losse bladen, die gewoonlijk verscholen liggen tussen allerlei andere dokumenten en in het archief bewaard worden onder de rubriek « Pakken » of « Processen ». In registers, die in verband staan met de rechtspraak door de hoogbaljuw van het Land van Aalst, komen ook heel wat ondervragingen voor van personen, die wegens een « crimineel » feit, meestal diefstal of moord, waren aangehouden. Zeer dikwijls stamden deze personen, als rondzwervende vagebonden en dieven, uit vreemde streken. In de 17^e eeuw zijn hun antwoorden zelfs in het Frans genoteerd, wanneer de verdachten zelf Frans spraken. Voor onze materiaalverzameling kwamen slechts die getuigenissen in aanmerking die werden afgelegd door personen die in het Land van Aalst woonden. Om een zekere eenheid in het materiaal te kunnen behouden, hebben we slechts die zinnen opgenomen waarvan we mogen veronderstellen dat ze te Aalst zelf werden geschreven. Ook zinnen in indirecte rede werden geweerd.

Voor een synchrone syntaxisbeschrijving van een zeer korte periode beschikken we over te weinig materiaal. Voor enkele jaren vonden we geen geschikte zinnen. Gedeeltelijk is dit toevallig, doordat de getuigenissen in die periode allemaal in indirecte rede zijn genoteerd, soms is dit ook te verklaren uit de moeilijke tijd waarin men toen leefde (b.v. de periode 1579-1582¹⁵, waar de stad Aalst, in de strijd tussen de Spanjaarden en de Oranjegezinden praktisch volledig van de omliggende gemeenten was afgezonderd en erg te lijden had onder plunderingen van vreemde, bezettende troepen. Rechtspraak in de gewone vorm zal toen wel onmogelijk geweest zijn).

Door de spreiding van onze zinnen over bijna 3 eeuwen was het mogelijk aan de ene kant te wijzen op konstrukties die onveranderd zijn gebleven, aan de andere kant evoluties waar te nemen en deze in de tijd te situeren.

Het bijna volledig ontbreken van een aangepaste interpunctie maakt de juiste interpretatie van onze zinnen soms wel moeilijk. Maar deze hindernis wordt toch dikwijls uit de weg geruimd, doordat we voor heel wat gevallen de juiste situatie kennen waarin oorspronkelijk werd gesproken en ook doordat we verschillende getuigenissen over hetzelfde feit onderling kunnen vergelijken.

(15) Cfr. Fr. DE CACAMP, *Vier maanden uit de geschiedenis van Aalst*, in « Het Land van Aalst », VI, p. 151-189 en *Dertig maanden uit de geschiedenis van Aalst*, VIII, p. 117-150, IX, p. 1-30.

Het spreekt vanzelf dat ons materiaal smetten vertoont van de officiële, ambtelijke taal. Door de overgang van gesproken naar geschreven taal ontbreken er zeker verschillende eigenaardigheden die oorspronkelijk werden gezegd.

Zo valt het op dat voor de persoonlijke en de bezittelijke voor-naamwoorden, naast de enkele vormen als *gby*, *sy* en *u(w)* ook de verzwaarde vormen met *-lieden* of *-lieder* worden geschreven, maar zeer waarschijnlijk werd de vorm met *-lieden* of *-lieder* niet steeds uitgesproken zoals hij geschreven staat. Een juistere weergave van de gesproken vorm vonden we nochtans alleen in 2 zinnen: « hadde eer gecommen, *ghilder* soudt het bier ghevoert hebbe(n) met *hylderen* waeghen... » (1645) — « wat hebbe ick met *heylder* affairen te doene? » (1650)

Duidelijke invloed van de ambtelijke stijl is ook het gebruik van *voors.* of *voorn.* om terug te wijzen naar iemand die reeds vroeger in het verslag werd vermeld. Met ongeveer gelijke functie wordt in enkele zinnen het pronomen *zelf* zelfstandig gebruikt, met voorafgaand bepaald lidwoord.

Op zuiver syntaxisgebied schijnt de ambtelijke taal niet zo'n grote invloed gehad te hebben op onze zinnen. Dit blijkt o.m. uit het feit dat bij samengestelde zinnen met onderschikkend zinsverband de 2-ledige in uitgesproken meerderheid zijn ($\pm 82\%$).

Verder valt ook op dat we de typische schrijftaalkonstruktie van een bijzin zonder verbindingswoord met de waarde van een betrekkelijke bijzin slechts éénmaal aantreffen: « ... p(iete)r taelman, geseyt prince, myns moerkens broeder was ». (1591)

De vier bijzinnen naar de vorm, ingeleid met het voegwoord *want*, vertonen overeenkomst met gelijke konstrukties in de zinnen in indirecte rede. Kennelijk is hier de bijzinvorm te verklaren uit verwarring tussen *want* en *omdat*.

Sommige verbindingen met onderschikkend-voegwoordfunctie lijken geen juiste weergave van wat werd gezegd (b.v. *in cas*, *ten fijne*, *ghemerct*, *behouden*). Toch mag men hier niet te vlug als zuiver ambtelijke taal verwerpen. Zo is de voegwoordelijke verbinding *zo ver (dat)* niet noodzakelijk officiële taal¹⁶. Ook nu wordt te Aalst *voor zo ver dat* met restriktieve betekenis gebruikt: *voor zo ver da kik weet, en waz dad also nie*.

Tegenover deze enkele, gedeeltelijk ook niet-syntaktische kenmerken van ambtelijke taal in onze zinnen, zijn er ook andere, zuiver syntaktische, die ons materiaal duidelijk als gesproken taal karakteriseren.

(16) Cfr. G. A. VAN ES, Ts. LXXI, p. 114-115.

Zo wordt bij nevenschikking van zinnen vrij dikwijls het voegwoord *want* niet gebruikt, wanneer de tweede zin een verklaring geeft bij de inhoud van de eerste. Nauw in verband hiermee zijn de nevenschikte zinnen, waar de verklarende zin voorafgaat : b.v. « Ic en can mijn warc alleene niet ghedoen. Ic moet cnapen houden ». (1494)

Het gesproken-taalkarakter blijkt ook uit de duidelijke voorkeur in mededelende zinnen voor V.T.T.-vorm, waarmee de spreker zich zelf subjektief betreft bij de inhoud van de zin. De meer objectieve O.V.T.-vorm wordt vrij zelden gebruikt. (22 tegenover 110).

Een aanwijzend voornaamwoord, soms ook een persoonlijk, dat als « steuntje » een vooropgeplaatst substantief deel herneemt, karakteriseert ook onze zinnen als gesproken taal : b.v. « uwen man *die* moet weten waer hij hem gelaete(n) heeft ». (1663) — « die eerst va(n) ons beeden daer es, die hu(m)me ». (1497) — « tghone dat ghy aenrechte(n) wilt, het e(n) is geen kinderspel ». (1634).

Hoewel we niet altijd over voldoende geschikt materiaal kunnen beschikken, lijkt het toch nuttig enkele punten uit de syntaxis van het huidig Aalsters te vergelijken met die van onze zinnen.

Eerst zullen we op enkele konstrukties wijzen die overeenkomst vertonen met het dialekt van nu.

Wanneer de bezitter is aangeduid in het indirekt objekt, dan staat bij voorkeur vóór het substantief dat een lichaamsdeel noemt, in een direkt objekt het bepaald lidwoord, in een voorzetselbepaling een bezittelijk voornaamwoord. Parallel met modern Aalsters : « schipt hem *de* benen van onder *zijn* lijf », zijn de volgende zinnen : « Ic sal u *de kele* af steken ». (1497) — « hij zalt u in *u anzichte* zegghe(n) ». (1495).

In een voorzetselbepaling met genitief van een eigennaam wordt door deze genitiefvorm het huis aangeduid van de persoon, die door deze eigennaam wordt genoemd en die in dat huis woont of er de eigenaar van is : b.v. ... *te Annen mostinx* (1503) = in het huis van Anne mostinc — ... *tot Jan liefgetals* (1608) = in het huis van Jan liefgetal. — Deze wijze van plaatsaanduiding gebruikt men nog regelmatig te Aalst.

Zoals ook nu in het Aalsters wordt in zinnen met een ontkenning of een beperking het ontkennende *en* onmiddellijk vóór de persoonsvorm geplaatst. Alleen in vragende zinnen die beginnen met de persoonsvorm gebeurt dit niet. Meestal is de ontkenning dubbel uitgedrukt. De enkele gevallen met slechts *en* komen gedeeltelijk overeen met het huidig dialektgebruik. Zo in de ont-

kennende replieken : « *Ic en zal* ». (1502), of met het vervangend werkwoord *doen* : « *Ic en doe* ». (1498).

In de bijzin staat de persoonsvorm van *zijn* steeds en die van *hebben* bijna altijd (97 van 103 gevallen) na het voltooid deelwoord, wat erop wijst dat de huidige plaatsing in de bijzin (Vf. van *hebben* of *zijn* na V.D.) reeds in de 15^e, 16^e en 17^e vaststond in het Aalsterse en niet meer veranderde.

Met de plaatsing van de persoonsvorm van *zullen*, *moeten*, *mogen* en *kunnen* t.o.v. een infinitief in de bijzin is dit nochtans niet het geval. Hier ontdekten we een zeer belangrijk verschijnsel¹⁷ : tot \pm 1600 wordt steeds de volgorde IVf gebruikt (« ... dat hij dat *doen zal* »). Tegenover de 59 bijzinnen met IVf staat in deze periode slechts 1 bijzin met de volgorde VfI (« ... dat hyse *mach lossen binne(n) vij daghen* ». (1497). Maar tegen het einde van de 16^e eeuw ziet men dat in onze zinnen de volgorde IVf vervangen wordt door de plaatsing VfI, die nu nog regelmatig in het Aalsterse wordt gehoord. Na 1600 komen in onze zinnen beide schikkingen voor, met nochtans, zoals ook nu, een uitgesproken voorkeur voor VfI. Voor deze vervanging kunnen we geen afdoende verklaring vinden. Voor zover we dit uit geschreven materiaal kunnen afleiden, menen we niet dat ritmische factoren deze verandering in de woordorde beïnvloed hebben.

De dubbele aanduiding van het subjeet is in onze zinnen vooral aangeduid bij de 2^e persoon, met *gby* na een enklitisch *-i* of *-e*. Nu wordt het persoonlijk voornaamwoord 1^e en 3^e persoon meestal herhaald, wanneer de eerste vorm niet sterk beklemtoond is. Hiervan vonden we slechts 2 vbb. : « *Ic en commet Ic niet meer Inne* ». (1591) — « *Ich zal Ick u noch wel betaelen* ». (1613). Waarschijnlijk werd deze herhaling door de overgang van gesproken naar geschreven taal verdoezeld.

Maar naast konstrukties die overeenkomen met die van het huidige Aalsters dialekt, zijn er ook die een duidelijk verschil vertonen. Dit valt vooral op, doordat syntaktische vormen, die nu zeer gewoon in het Aalsters gebruikt worden, in onze zinnen ofwel helemaal niet, ofwel uiterst zelden voorkomen. Hun functie wordt er met andere vormen uitgedrukt.

Zo vonden we, tegenover de talrijke concurrerende substantiefgroepen met genitiefbepaling of met *van*-bepaling, slechts 1 duidelijk vb. van de woordgroep type « Jan zijn boek » : « ... want *uw(en) broeder synen procureur* is oock enen dieff... » (1664).

(17) Cfr. V. F. VANACKER, *De plaatsing van enkele hulpwerkwoorden in de Aalsterse bijzin* (1457-1700), in « Album E. Blancquaert », p. 249-252.

Soms heeft men slechts schijnbaar een substantiefgroep, doordat de twee substantieve delen respectievelijk indirekt en direkt objekt zijn t.o.v. het predikaat : b.v. : « zaut ghyl(ieden) *den man syn cleederen uut doen ?* » (1664).

Vreemd t.o.v. huidig dialektgebruik is ook dat een infinitief met *om te* regelmatig voorkomt als attributieve bepaling of als uitbreiding bij een werkwoord met lijdend voorwerp, b.v. « zydi lyede *o(m)me (eenen) speelman te leedene ?* » (1503) — « Ic hebbe hier de v scilde *va(n) daneele o(m) den bailliu te betaelne zine rente* ». (1497). I.p.v. *om te* zou men in dergelijke zinnen in het Aalsters van nu steeds *voor te* gebruiken.

Bij werkwoorden als *zeggen, vragen*, enz. wordt nu met de funktie van lijdend voorwerp meestal een voegwoordzin gebruikt, ofwel een infinitiefzin met *van te*, hoogst waarschijnlijk wel onder invloed van het Frans, b.v. : Hij had toch gezeid *van* dat alzo te doen. — Van deze konstruktie vonden we slechts 1 vb. in onze zinnen : « Ick hebbe hem beloofd *va(n) zynre lyfrent ghenouch te doene* ». (1497). In al de andere gevallen wordt met deze funktie meestal een voegwoordzin gebruikt of in enkele gevallen ook een infinitief met *te*.

Het is ook belangrijk na te gaan hoe in onze zinnen de konditionele bijzin gevormd is. Naast voegwoordzinnen (61) (*als, indien, oft, zo, opdat, zoo wanneer, zo ver (dat)*), worden vooral bijzinnen gebruikt die naar de vorm vragende zinnen zijn. (138). Met een presensvorm : « *zidj niet sculdich, ghy en zult niet gheve(n)* ». (1498) — « *zedj dat Ic een dief ben, zo zidj ooc een dief* ». (1496) — Met een preteritumvorm : « *haddic u hier bute(n), Ic zoude u minnen* ». (1496). — Naast de overeenkomst in de voorkeur voor de konditionele bijzin met vraagzin-vorm, moeten we hier op een belangrijk verschil wijzen : Wanneer in dergelijke konditionale bijzinnen een hulpwerkwoord in preteritumvorm wordt gebruikt, mede ter aanduiding van een irrealis, dan komen in ons materiaal alleen voor : *hadde(n)* (12), *zoude(n)* (17) en *mochte(n)* (8), nooit *moest(en)*. Daartegenover wordt in het Aalsters van nu uitgesproken de voorkeur gegeven aan konditionale bijzinnen met *moest(en)*. In de periode tot 1700 schijnt men dit gebruik van *moest(en)* te Aalst niet gekend te hebben, wat erop wijst dat deze « Gallicisme »-konstruktie in het Aalsterse dialekt niet oud zou zijn.

Uit deze enkele gegevens moge blijken welke resultaten diachronische syntaxisstudie van een dialekt kan opleveren. Al is ons materiaal niet volledig vrij van enige ambtelijke-schrijftaalinvloed, toch laat het toe te wijzen op enkele evoluties en verschuivingen

in het syntaktisch systeem van het Aalsters, naast kenmerken die eigen zijn aan gesproken taal in het algemeen.

Alleen wanneer men voor verschillende dialekten, naast een synchronische ook over een diachronische syntaxisbeschrijving zal beschikken, zal het mogelijk zijn door onderlinge vergelijking de syntaktische opbouw van het Nederlands te beschrijven, want men mag niet uit het oog verliezen dat de dialekten toch steeds de vruchtbaarste bodem zijn geweest, waaruit onze meer algemeen Nederlandse taal is gegroeid.